

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Marea Cameră)

11 decembrie 2012 *

„Neîndeplinirea obligațiilor de către un stat membru — Ajutoare de stat — Hotărârea Curții prin care se constată neîndeplinirea obligațiilor — Excepție de inadmisibilitate — Articolul 228 alineatul (2) CE și articolul 260 alineatul (2) TFUE — Neexecutare — Sancțiuni pecuniare”

În cauza C-610/10,

având ca obiect o acțiune în constatarea neîndeplinirii obligațiilor formulată în temeiul articolului 260 alineatul (2) TFUE, introdusă la 22 decembrie 2010,

Comisia Europeană, reprezentată de B. Stromsky și de C. Urraca Caviedes, în calitate de agenți, cu domiciliul ales în Luxemburg,

reclamantă,

împotriva

Regatului Spaniei, reprezentat de N. Díaz Abad, în calitate de agent,

pârât,

susținut de:

Republica Cehă, reprezentată de M. Smolek, de D. Hadroušek și de J. Očková, în calitate de agenți,

intervenientă,

CURTEA (Marea Cameră),

compusă din domnul V. Skouris, președinte, domnul K. Lenaerts, vicepreședinte, domnii A. Tizzano, M. Ilešič, T. von Danwitz și J. Malenovský, președinți de cameră, domnii U. Lohmus, E. Levits, A. Ó Caoimh, J.-C. Bonichot și A. Arabadjiev (raportor), doamna C. Toader și domnul J.-J. Kasel, judecători,

avocat general: domnul J. Mazák,

grefier: doamna M. Ferreira, administrator principal,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 12 iunie 2012,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 6 septembrie 2012,

* Limba de procedură: spaniola.

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Prin cererea introductivă, Comisia Europeană solicită Curții:
 - constatarea faptului că prin neadoptarea tuturor măsurilor pe care le presupune executarea Hotărârii din 2 iulie 2002, Comisia/Spania (C-499/99, Rec., p. I-6031) privind recuperarea ajutoarelor care au fost considerate ilegale și incompatibile cu piața comună, potrivit Deciziei 91/1/CEE a Comisiei din 20 decembrie 1989 privind ajutorul de stat acordat în Spania de către guvernul central și mai multe guverne autonome în favoarea MAGEFESA, producător de ustensile de bucătărie din oțel inoxidabil și mici aparate electrice (JO 1991, L 5, p. 18), Regatul Spaniei nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul acestei decizii și al articolului 260 alineatul (1) TFUE;
 - obligarea Regatului Spaniei la plata către Comisie a unei penalități zilnice cu titlul cominatoriu în valoare de 131 136 de euro, pentru întârzierea în executarea Hotărârii Comisia/Spania, citată anterior, începând de la pronunțarea hotărârii în prezenta cauză până la data executării Hotărârii Comisia/Spania;
 - obligarea Regatului Spaniei la plata către Comisie a unei sume forfetare al cărei quantum rezultă din înmulțirea unui quantum zilnic de 14 343 de euro cu numărul de zile cât durează încălcarea, cuprins între pronunțarea Hotărârii Comisia/Spania, citată anterior, și data pronunțării hotărârii în prezenta cauză sau data la care acest stat membru a încetat încălcarea și
 - obligarea Regatului Spaniei la plata cheltuielilor de judecată.

I – Istoricul litigiului

- 2 La 20 decembrie 1989, Comisia a adoptat Decizia 91/1 prin care a declarat nelegale și incompatibile cu piața comună ajutoarele acordate de guvernul central spaniol și de mai multe guverne regionale autonome întreprinderilor din grupul Magefesa sub forma unor garanții ale unor împrumuturi, sub formă de împrumut în condiții diferite de condițiile pieței, de ajutoare nerambursabile, precum și a unei subvenționări a dobânzilor.
- 3 În ceea ce privește prezenta cauză, Magefesa constă în patru întreprinderi industriale care produc articole menajere, respectiv Industrias Domésticas SA (denumită în continuare „Indosa”), Cubertera del Norte SA (denumită în continuare „Cunosa”), Manufacturas Gur SA (denumită în continuare „GURSA”) și Manufacturas Inoxidables Gibraltar SA (denumită în continuare „MIGSA”).
- 4 Ajutoarele care au fost considerate ilegale și incompatibile cu piața comună, potrivit Deciziei 91/1, se împart, în ceea ce privește ajutoarele acordate de Comunitatea autonomă a Țării Bascilor, după cum urmează:
 - o garanție de împrumut de 300 de milioane ESP, acordată direct Indosa;
 - o garanție de împrumut de 672 de milioane ESP acordată Fiducias de la cocina y derivados SA, societate de gestiune creată în Țara Bască în scopul de a atribui ajutoarele respective întreprinderilor din grupul Magefesa și
 - o subvenție a dobânzilor de 9 milioane ESP.

- 5 Prin aceeași decizie, autoritățile spaniole au fost invitate, în special, să anuleze garanțiile de împrumut, să transforme împrumutul la rată redusă într-un credit obișnuit și să recupereze ajutoarele nerambursabile.

II – Hotărârea Comisia/Spania

- 6 La 22 decembrie 1999, Comisia a introdus, în aplicarea articolului 88 alineatul (2) al doilea paragraf CE, o acțiune în constatarea neîndeplinirii obligațiilor împotriva Regatului Spaniei având ca obiect să se constate că acesta nu a adoptat, în termenele acordate, măsurile necesare pentru a se conforma Deciziei 91/1.
- 7 În Hotărârea Comisia/Spania, citată anterior, Curtea a statuat în mod special că Regatul Spaniei nu și-a îndeplinit obligația de a adopta măsurile necesare pentru a se conforma deciziei menționate, în măsura în care aceasta a declarat ajutoarele acordate întreprinderilor Indosa, GURSA, MIGSA și Cunosa ilegale și incompatibile cu piața comună.

III – Procedura precontencioasă

- 8 După pronunțarea Hotărârii Comisia/Spania, citată anterior, Comisia și Regatul Spaniei au purtat o vastă corespondență cu privire la executarea acestei hotărâri.
- 9 Reiese din dosarul prezentat Curții că deși Indosa a fost declarată în stare de faliment la 19 aprilie 1994, aceasta din urmă și-a continuat activitățile.
- 10 Drept răspuns la cererile de informare ale Comisiei din 25 martie 2004 și din 27 iulie 2004, precum și din 31 ianuarie 2005, autoritățile spaniole au precizat în mod special prin scrisoarea din 31 martie 2005 că acordul de lichidare a Indosa fusese aprobat la 29 septembrie 2004, că această aprobare fusese contestată fără efect suspensiv și că, prin urmare, procedura de lichidare a activelor Indosa putea începe.
- 11 Prin scrisorile din 5 iulie 2005 și din 16 decembrie 2005, Comisia a arătat că la aproape trei ani după pronunțarea Hotărârii Comisia/Spania, citată anterior, Indosa își continua activitățile, procedura de lichidare a activelor sale nu fusese încă inițiată și ajutorul ilegal nu fusese recuperat. În plus, această instituție a cerut încetarea activităților Indosa și finalizarea lichidării activelor acesteia cel târziu la 25 ianuarie 2006.
- 12 În cursul aceluiași an 2006, Comisia a considerat că Decizia 91/1 fusese executată în ceea ce privește GURSA, MIGSA și Cunosa, acestea încetându-și activitățile și activele lor fiind vândute la prețul pieței.
- 13 Prin scrisoarea din 30 mai 2006, Regatul Spaniei a precizat că acordul de lichidare a Indosa dobândise caracter definitiv la 2 mai 2006.
- 14 Comisia a arătat însă, într-o serie de scrisori date, mai precis, 18 octombrie 2006, 27 ianuarie 2007 și 26 septembrie 2008, că activitățile Indosa nu încetaseră în realitate și că activele acesteia nu fuseseră lichidate. Astfel, informațiile furnizate de Regatul Spaniei ar fi revelat că activitățile Indosa ar fi continuat prin intermediul filialei sale deținute în proporție de 100 %, și anume Compañía de Menaje Doméstico SL (denumită în continuare „CMD”), care fusese creată de lichidatorul Indosa în vederea comercializării producției întreprinderii și căreia i-au fost transmise toate activele acesteia din urmă, precum și personalul. Întrucât a considerat că activele Indosa nu fuseseră transmise potrivit unei

proceduri deschise și transparente, Comisia a reținut că CMD își continua activitatea subvenționată și că, în consecință, executarea efectivă a Deciziei 91/1 necesita recuperarea ajutoarelor incompatibile de la CMD.

- 15 Regatul Spaniei a răspuns printr-o serie de scrisori printre care cele din 8 octombrie 2008 și din 13 noiembrie 2008, precum și din 24 iulie 2009 și din 25 august 2009, din care reiese că CMD s-a declarat în stare de faliment la 30 iunie 2008 și că administratorii judiciari ai acesteia formulară o cerere de reziliere colectivă a contractelor de muncă ale întregului personal, care fusese admisă de instanța națională competentă.
- 16 Prin scrisorile din 18 august 2009, din 7 septembrie 2009 și din 21 septembrie 2009, Comisia a solicitat să i se comunice un calendar detaliat care să indice data încetării activităților CMD și mai multe informații în legătură cu procedura de cesiune a activelor acesteia, inclusiv dovada că cesiunea menționată a fost efectuată în condițiile pieței. Această instituție a mai solicitat Regatului Spaniei să furnizeze dovezi în sensul că ajutoarele declarate incompatibile erau înscrise la pasivul CMD ca datorii în masa falimentului.
- 17 Prin scrisorile din 21 septembrie 2009, din 13 octombrie 2009 și din 21 octombrie 2009, Regatul Spaniei a răspuns, în esență, că CMD își încetase activitățile la 30 iulie 2009, fără să îi furnizeze însă Comisiei calendarul detaliat solicitat de aceasta.
- 18 La 3 septembrie 2009, unii dintre foștii salariați ai CMD au creat o societate cu răspundere limitată cu participarea lucrătorilor, denumită Euskomenaje 1870 SLL (în continuare „Euskomenaje”), a cărei activitate constă în fabricarea și în comercializarea de ustensile de bucătărie și de mici aparate electrice.
- 19 După crearea acestei societăți, administratorii judiciari ai CMD au autorizat cesionarea provizorie a activelor acesteia din urmă în favoarea Euskomenaje până la închiderea procedurii de lichidare a CMD.
- 20 La 23 noiembrie 2009, Comisia a trimis Regatului Spaniei o scrisoare de punere în întârziere în temeiul articolului 228 alineatul (2) CE. În această scrisoare, Comisia a precizat că, după ce va fi luat cunoștință de observațiile acestui stat membru sau în lipsa acestora, își rezervă dreptul să emită, dacă va fi cazul, un aviz motivat în conformitate cu această dispoziție.
- 21 La 26 ianuarie 2010, Regatul Spaniei a răspuns la scrisoarea de punere în întârziere arătând că Indosa și CMD erau în curs de lichidare și că își încetaseră activitățile.
- 22 La 22 martie 2010, Comisia a trimis Regatului Spaniei o scrisoare de punere în întârziere suplimentară în care îl invita, în temeiul articolului 260 alineatul (2) TFUE, să îi prezinte observații într-un termen de două luni de la primirea acesteia. În scrisoare, Comisia a precizat că, după ce va fi luat cunoștință de observațiile statului membru în cauză sau în lipsa acestora își rezervă dreptul de a sesiza Curtea în temeiul aceleiași dispoziții.
- 23 În scrisorile din 2 iunie 2010 și din 9 iunie 2010, Regatul Spaniei a menționat demersurile întreprinderilor în vederea executării Hotărârii Comisia/Spania, citată anterior. Regatul Spaniei a precizat în mod special că Comunitatea autonomă a Țării Bascilor nu figura pe lista creditorilor CMD cu ajutoarele declarate ilegale și incompatibile cu piața comună prin Decizia 91/1, dar că urma să se constituie parte în procedura de faliment al acestei societăți, solicitând înscrierea în tabelul de creanțe a creanței referitoare la ajutoarele respective. La 10 iunie 2010, această comunitate autonomă a declarat o creanță de 16 828, 34 euro. Ulterior, aceasta din urmă a rectificat în repetate rânduri această declarație, arătând cuantumul creanței în cauză, care se ridică, potrivit ultimei sale declarații din 7 decembrie 2011, la 22 683 745 de euro.

- 24 Prin scrisoarea din 7 iulie 2010, Regatul Spaniei a comunicat Comisiei planul de lichidare a CMD și ordonanța instanței naționale competente din 22 iunie 2010 prin care a fost aprobat acest plan. Reiese de aici că ajutoarele ilegale în cauză nu se numără printre creanțele recunoscute. Acest plan prevede, în plus, că toate activele CMD trebuie vândute creditorilor acesteia, și anume, în esență, salariații CMD, în schimbul unei compensări parțiale a creanțelor acestora, cu excepția cazului în care în termen de 15 zile de la publicarea acestui plan este prezentată o ofertă mai avantajoasă.
- 25 Întrucât a considerat neconvingătoare explicațiile furnizate de Regatul Spaniei, Comisia a introdus prezenta acțiune.
- 26 Prin Ordonanța președintelui Curții din 13 mai 2011, a fost admisă intervenția Republicii Cehe în susținerea concluziilor Regatului Spaniei.

IV – Evoluția ulterioară sesizării Curții

- 27 Prin Ordonanța din 12 ianuarie 2011, Juzgado de lo Mercantil n° 2 de Bilbao (Spania) a dispus încetarea activității CMD și închiderea localurilor sale.
- 28 La 3 martie 2011, Comunitatea autonomă a Țării Bascilor a introdus o cerere în fața instanței menționate prin care a solicitat încetarea activității Euskomenaje, care se desfășura în spațiile CMD.
- 29 La 10 martie 2011, această comunitate autonomă a declarat apel împotriva Ordonanței din 22 iunie 2010 prin care s-a aprobat planul de lichidare a CMD.
- 30 Prin Ordonanța din 16 ianuarie 2012, Audiencia Provincial de Bizkaia (Spania) a anulat ordonanța sus-menționată și a dispus lichidarea activelor CMD în condiții de liberă concurență, transparentă și deschisă terților.
- 31 Prin Ordonanța din 4 aprilie 2012 a Juzgado de lo Mercantil n° 2 de Bilbao, o creanță de 22 683 745 de euro în favoarea Comunității autonome a Țării Bascilor a fost înscrisă la pasivul CMD.

V – Cu privire la admisibilitate

A – Argumentele părților

- 32 Susținut de Republica Cehă, Regatul Spaniei contestă admisibilitatea prezentei acțiuni pentru motivul omisiunii din partea Comisiei de a-i adresa acestuia din urmă un aviz motivat în temeiul articolului 228 alineatul (2) CE, dispoziție care este aplicabilă în prezenta cauză, dat fiind că procedura a fost inițiată la 20 noiembrie 2009, mai precis, înainte de intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona. Or, această dispoziție ar prevedea atât punerea în întârziere a statului membru în cauză, cât și notificarea către acesta a unui aviz motivat.
- 33 Regatul Spaniei arată că, întrucât s-ar putea interpreta că articolul 260 alineatul (2) TFUE elimină etapa privind emiterea unui aviz motivat, aplicarea retroactivă a acestei dispoziții în cazul unei proceduri inițiate înainte de intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona ar fi contrară principiului securității juridice, al neretroactivității normelor care prevăd sancțiuni mai puțin favorabile și al legalității incriminării și a pedepselor.
- 34 În plus, din cuprinsul punctului 42 din Hotărârea din 4 iulie 2000, Comisia/Grecia (C-387/97, Rec., p. I-5047), ar rezulta că normele prevăzute într-o nouă dispoziție a unui tratat nu ar fi aplicabile decât dacă toate etapele procedurii precontencioase s-au desfășurat după intrarea în vigoare a acestui tratat.

- 35 În plus, Protocolul nr. 36 privind dispozițiile tranzitorii, anexat la Tratatul FUE, nu ar conține dispoziții care să permită aplicarea articolului 260 alineatul (2) TFUE în cazul unei proceduri inițiate înainte de intrarea în vigoare a acestui tratat.
- 36 În subsidiar, Regatul Spaniei arată că articolul 260 alineatul (2) TFUE nu poate fi interpretat în sensul că etapa privind emiterea unui aviz motivat a fost eliminată din faza precontencioasă a procedurii. Interpretarea contrară ar reduce garanțiile procedurale și dreptul la apărare al statului membru în cauză.
- 37 Cu titlu încă mai subsidiar, statul membru respectiv consideră că articolul 288 primul paragraf TFUE, potrivit căruia pentru exercitarea competențelor lor, instituțiile Uniunii Europene adoptă regulamente, directive, decizii, recomandări și avize, impune emiterea unui aviz motivat în cadrul procedurii prevăzute la articolul 260 alineatul (2) TFUE.
- 38 Comisia solicită respingerea excepției de inadmisibilitate invocate de Regatul Spaniei.

B – *Aprecierea Curții*

- 39 Înainte de intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona, procedura de constatare a neîndeplinirii unei obligații pentru neexecutarea unei hotărâri a Curții prin care se constată neîndeplinirea unei obligații care îi revine în temeiul dreptului Uniunii, de către un stat membru, era reglementată de articolul 228 alineatul (2) CE.
- 40 În temeiul acestei dispoziții, atunci când Curtea constata că un stat membru și-a încălcat una dintre obligațiile care îi revin în temeiul Tratatului CE și ulterior Comisia considera că acest stat membru nu luase măsurile pe care le impunea executarea hotărârii Curții prin care s-a constatat această neîndeplinire a obligațiilor, Comisia emitea, după ce dăduse posibilitatea statului membru în cauză să își prezinte observațiile, un aviz motivat în care preciza punctele cu privire la care acest stat membru nu se conformase acestei hotărâri.
- 41 Procedura precontencioasă prevăzută la articolul 228 alineatul (2) CE cuprindea astfel două etape succesive, respectiv punerea în întârziere a statului membru în cauză și emiterea unui aviz motivat adresat acestuia din urmă.
- 42 De la intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona, articolul 260 alineatul (2) TFUE prevede că, în cazul în care Comisia consideră că statul membru în cauză nu a luat măsurile pe care le impune executarea hotărârii Curții prin care se constată o neîndeplinire a obligațiilor, poate să o sesizeze pe aceasta din urmă, după ce a dat statului în cauză posibilitatea de a-și prezenta observațiile.
- 43 Astfel cum reiese din însuși textul articolului 260 alineatul (2) TFUE, această dispoziție a modificat desfășurarea procedurii precontencioase eliminând etapa privind emiterea unui aviz motivat. Această procedură nu cuprinde în prezent decât o singură etapă, respectiv cea a punerii în întârziere a statului membru în cauză.
- 44 În prezenta acțiune, se pune problema de a stabili dacă în cazul unei proceduri precontencioase care a fost inițiată înainte de data intrării în vigoare a Tratatului de la Lisabona, mai precis, 1 decembrie 2009, dar care continuă să fie pendinte ulterior acestei date se aplică articolul 228 alineatul (2) CE sau articolul 260 alineatul (2) TFUE.
- 45 În această privință, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, se prezumă în general că normele de procedură se aplică la data intrării lor în vigoare (Hotărârea din 8 iulie 2010, Comisia/Italia, C-334/08, Rep., p. I-6869, punctul 60, Hotărârile din 29 martie 2011, ArcelorMittal Luxemburg/Comisia și Comisia/ArcelorMittal Luxemburg și alții, C-201/09 P și C-216/09 P, Rep.,

p. I-2239, punctul 75 și jurisprudența citată, și ThyssenKrupp Nirosta/Comisia, C-352/09 P, Rep., p. I-2359, punctul 88, precum și Hotărârea din 14 februarie 2012, Toshiba Corporation și alții, C-17/10, punctul 47).

- 46 Or, dispozițiile care reglementează desfășurarea procedurii precontencioase și care precizează, mai concret, etapele pe care le cuprinde aceasta fac parte dintre normele de procedură aplicabile în materie. Astfel, punerea în întârziere a statului membru în cauză și avizul motivat adresat acestuia din urmă sunt doar mijloace procedurale prin care se urmărește să se obțină respectarea obligației care revine acestui stat de a lua măsurile pe care le impunea executarea hotărârii Curții prin care s-a constatat neîndeplinirea obligațiilor. Astfel, etapele pe care le cuprinde această procedură nu privesc ca atare obligațiile statelor membre rezultate din tratate și sancțiunile care le pot fi aplicate în cazul nerespectării acestor obligații.
- 47 În consecință, normele care reglementează desfășurarea procedurii precontencioase, prevăzute la articolul 260 alineatul (2) TFUE, sunt norme de procedură aplicabile ca atare de la intrarea în vigoare a acestei dispoziții. În consecință, aceste norme își găsesc aplicarea pentru orice acțiune în constatarea neîndeplinirii obligațiilor introdusă după data intrării lor în vigoare, în pofida faptului că procedura precontencioasă fusese inițiată anterior acestei date.
- 48 Principiile securității juridice, neretroactivității sancțiunilor mai severe și legalității incriminării și a pedepselor, invocate de Regatul Spaniei, nu repun în discuție considerațiile precedente.
- 49 În ceea ce privește principiul securității juridice, trebuie amintit că acesta impune ca o reglementare a Uniunii să permită persoanelor interesate să cunoască cu exactitate întinderea obligațiilor pe care le instituie în sarcina lor și ca acestea să își poată cunoaște fără ambiguitate drepturile și obligațiile și să ia decizii în consecință (Hotărârea ArcelorMittal Luxemburg/Comisia și Comisia/ArcelorMittal Luxemburg și alții, citată anterior, punctul 68).
- 50 În această privință, trebuie subliniat că statele membre aveau cunoștință pe deplin atât de obligația lor de a lua măsurile pe care le impunea executarea unei hotărâri a Curții prin care s-a constatat neîndeplinirea obligațiilor de către un stat, cât și de consecințele pe care le-ar putea determina nerespectarea acestei obligații, întrucât consecințele menționate sunt prevăzute în dreptul primar al Uniunii dinainte de intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona. În aceste condiții, statele membre nu pot invoca principiul securității juridice pentru a se opune aplicării imediate a noilor norme de procedură prevăzute la articolul 260 alineatul (2) TFUE.
- 51 De asemenea, în ceea ce privește principiile neretroactivității dispozițiilor mai severe și legalității incriminării și a pedepselor, este suficient să se constate că Tratatul FUE nu a introdus nicio modificare în ceea ce privește, pe de o parte, obligația statelor membre de a lua măsurile pe care le impunea executarea unei hotărâri a Curții prin care s-a constatat o neîndeplinire a obligațiilor și, pe de altă parte, sancțiunile la care se expun statele membre în cazul nerespectării acestei obligații.
- 52 De asemenea, Regatul Spaniei nu poate să invoce o atingere adusă dreptului său la apărare, având în vedere că în prezenta cauză a avut posibilitatea să își prezinte observațiile drept răspuns atât la scrisoarea de punere în întârziere, cât și la scrisoarea de punere în întârziere complementară. În plus, acest stat membru a fost informat prin această din urmă scrisoare cu privire la intenția Comisiei de a sesiza Curtea în temeiul articolului 260 alineatul (2) TFUE.
- 53 În ceea ce privește concluzia dedusă de Regatul Spaniei din Hotărârea Comisia/Grecia, citată anterior, potrivit căreia normele prevăzute într-o nouă dispoziție a unui tratat nu ar fi aplicabile decât dacă toate etapele procedurii precontencioase s-au desfășurat după intrarea în vigoare a acestui tratat, trebuie să se constate că această concluzie provine dintr-o interpretare eronată a hotărârii sus-menționate.

- 54 Astfel, excepția inadmisibilității invocată în litigiul în care s-a pronunțat Hotărârea Comisia/Grecia, citată anterior, era întemeiată pe premisa potrivit căreia procedura precontencioasă fusese inițiată înainte de intrarea în vigoare a Tratatului UE în versiunea anterioară Tratatului de la Lisabona. Pentru a respinge această excepție, a fost suficientă constatarea de către Curte, contrar afirmațiilor statului membru în cauză, a faptului că toate etapele acestei proceduri se desfășuraseră după intrarea în vigoare a acestui tratat. Din aceeași hotărâre nu se poate deduce însă că, în cazul în care una dintre etapele respective s-ar fi desfășurat înainte de intrarea în vigoare a tratatului în cauză, Curtea ar fi ajuns la concluzia contrară.
- 55 Nici argumentele invocate de Regatul Spaniei cu titlu subsidiar nu pot fi admise. În ceea ce privește afirmația potrivit căreia articolul 260 alineatul (2) TFUE nu ar fi eliminat etapa privind emiterea unui aviz motivat în procedura precontencioasă, trebuie să se facă trimitere la considerațiile de la punctul 43 din prezenta hotărâre. În ceea ce privește argumentul întemeiat pe articolul 288 primul paragraf TFUE, este suficient să se constate că această dispoziție nu are nicio legătură cu procedura prevăzută la articolul 260 alineatul (2) TFUE.
- 56 În aceste condiții, trebuie respinsă excepția de inadmisibilitate invocată de Regatul Spaniei.

VI – Cu privire la neîndeplinirea obligațiilor

A – Argumentele părților

- 57 Comisia reproșează Regatului Spaniei că nu a luat măsurile pe care le impune executarea Hotărârii Comisia/Spania, citată anterior, în ceea ce privește ajutoarele ilegale acordate Indosa (denumite în continuare „ajutoarele ilegale în cauză”). Astfel, deși aceasta din urmă a fost declarată în stare de faliment din 1994, aceste ajutoare nu au fost nici recuperate, nici înscrise ca datorii în masa falimentului acestei întreprinderi.
- 58 În plus, activitățile Indosa ar fi continuat, în pofida declarării falimentului acestei societăți, inițial prin însăși Indosa și ulterior prin filiala sa deținută 100 %, respectiv CMD. În plus, transferul activelor Indosa către CMD nu ar fi avut loc în condiții de transparență și printr-o procedură de licitație.
- 59 În ceea ce privește CMD, societate care de asemenea a fost declarată ulterior în stare de faliment, Comisia consideră că autoritățile spaniole nu au demonstrat că creanța referitoare la restituirea ajutoarelor ilegale în cauză a fost înscrisă în tabelul creanțelor în cadrul procedurii de faliment al acestei societăți înainte de expirarea termenului acordat în scrisoarea de punere în întârziere suplimentară. Astfel, lista definitivă cu creanțele care a fost trimisă Comisiei la 1 decembrie 2009 nu ar conține creanța referitoare la restituirea ajutoarelor respective, ceea ce ar fi fost confirmat în mod expres de autoritățile spaniole în scrisorile din 2 iunie 2010 și din 9 iunie 2010.
- 60 Regatul Spaniei consideră, în schimb, că a luat toate măsurile posibile pentru executarea Deciziei 91/1 și a Hotărârii Comisia/Spania, citată anterior.
- 61 În ceea ce privește, în primul rând, înscrierea în tabelul creanțelor a celei referitoare la restituirea ajutoarelor ilegale în cauză în cadrul procedurii de faliment al CMD, acest stat membru susține că Comunitatea autonomă a Țării Bascilor a întreprins o serie de demersuri, descrise la punctul 23 din prezenta hotărâre, pentru înscrierea acestei creanțe.
- 62 În ceea ce privește, în al doilea rând, încetarea activității subvenționate, Regatul Spaniei recunoaște că aceasta a continuat în spațiile CMD prin intermediul Euskomenaje. Acest stat membru consideră însă că a întreprins demersurile necesare pentru a înceta această activitate.

- 63 În ceea ce privește, în al treilea rând, vânzarea activelor CMD, Regatul Spaniei arată, făcând trimitere la Hotărârea din 17 noiembrie 2011, Comisia/Italia (C-496/09, Rep., p. I-11483), că, pentru executarea unei obligații de recuperare a unui ajutor ilegal și incompatibil cu piața comună, este suficientă înscrierea creanței referitoare la restituirea ajutoarelor în discuție în tabelul creanțelor, nemaicerându-se vânzarea activelor beneficiarului acestui ajutor la prețul pieței.
- 64 În sfârșit, Regatul Spaniei arată că creanțele publice nu au putut accelera lichidarea CMD, aceasta desfășurându-se sub supravegherea unei instanțe și potrivit procedurii prevăzute de legislația națională aplicabilă.

B – *Aprecierea Curții*

- 65 Pentru a determina dacă Regatul Spaniei a adoptat toate măsurile necesare pentru a se conforma Hotărârii Comisia/Spania, citată anterior, trebuie verificat dacă ajutoarele ilegale în cauză au fost restituite de întreprinderea beneficiară. Este necesar să se constate în această privință că litigiul cu care este sesizată Curtea privește numai ajutoarele acordate Indosa.
- 66 Cu titlu introductiv, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante a Curții cu privire la articolul 228 alineatul (2) CE, data de referință pentru a aprecia existența unei neîndepliniri a obligațiilor în temeiul acestei dispoziții se situează la expirarea termenului stabilit în avizul motivat emis în temeiul acestei dispoziții (a se vedea Hotărârea din 12 iulie 2005, Comisia/Franța, C-304/02, Rec., p. I-6263, punctul 30, și Hotărârea din 7 iulie 2009, Comisia/Grecia, C-369/07, Rep., p. I-5703, punctul 43).
- 67 Întrucât Tratatul FUE a eliminat în procedura de constatare a neîndeplinirii obligațiilor, în temeiul articolului 260 alineatul (2) TFUE, etapa privind emiterea unui aviz motivat, astfel cum s-a arătat la punctul 43 din prezenta hotărâre, trebuie să se rețină ca dată de referință pentru a se aprecia existența unei astfel de neîndepliniri a obligațiilor data expirării termenului stabilit în scrisoarea de punere în întârziere emisă în temeiul acestei dispoziții.
- 68 În speță, având în vedere că Comisia a trimis Regatului Spaniei o scrisoare de punere în întârziere complementară, data de referință menționată la punctul anterior este cea a expirării termenului stabilit în această scrisoare, respectiv 22 mai 2010.
- 69 Or, nu se contestă că la această dată ajutoarele ilegale în cauză plătite Indosa nu fuseseră recuperate de la aceasta din urmă.
- 70 În plus, nu se contestă că ajutoarele respective trebuie recuperate de la CMD, societate care a fost declarată în stare de faliment la 30 iunie 2008, după ce a succedat-o pe Indosa, ea însăși declarată în stare de faliment la 19 aprilie 1994.
- 71 În ceea ce privește ipotezele în care ajutoarele în cauză trebuie recuperate de la întreprinderi aflate în stare de faliment sau aflate într-o procedură de faliment al cărei obiect este realizarea activului și lichidarea pasivului, potrivit unei jurisprudențe constante, faptul că unele întreprinderi se află în dificultate sau în faliment nu afectează obligația de recuperare (a se vedea în special Hotărârea din 6 decembrie 2007, Comisia/Italia, C-280/05, punctul 28 și jurisprudența citată).
- 72 Potrivit unei jurisprudențe de asemenea constante, restabilirea situației anterioare și eliminarea denaturării concurenței care rezultă din ajutoarele plătite în mod ilegal pot fi realizate, în principiu, prin înscrierea în tabelul creanțelor a celei corespunzătoare restituirii ajutoarelor în cauză (a se vedea în acest sens Hotărârea 15 ianuarie 1986, Comisia/Belgia, 52/84, Rec., p. 89, punctul 14, Hotărârea din

21 martie 1990, Belgia/Comisia, denumită „Tubemeuse”, C-142/87, Rec., p. I-959, punctele 60-62, Hotărârea din 29 aprilie 2004, Germania/Comisia, C-277/00, p. I-3925, punctul 85, și Hotărârea din 14 aprilie 2011, Comisia/Polonia, C-331/09, Rep., p. I-2933, punctul 60).

- 73 În speță, nu se contestă că Comunitatea autonomă a Țării Bascilor a formulat abia la 10 iunie 2010 o cerere de înscriere a creanței referitoare la restituirea ajutoarelor ilegale în cauză în tabelul creanțelor în cadrul procedurii de faliment al CMD, precizându-se că această cerere nu privea decât o parte minimă din ajutoarele a căror restituire fusese impusă prin Decizia 91/1. Ulterior, această cerere a făcut obiectul mai multor corectări, ultima dintre acestea fiind prezentată la 7 decembrie 2011. Or, toate aceste demersuri au avut loc după expirarea termenului stabilit în scrisoarea de punere în întârziere complementară.
- 74 Prin urmare, se impune constatarea că la data de 22 mai 2010, care este data expirării termenului stabilit în scrisoarea de punere în întârziere complementară, creanța referitoare la restituirea ajutoarelor ilegale în cauză nu fusese înscrisă în tabelul creanțelor în cadrul procedurii de faliment al CMD.
- 75 În aceste condiții, Regatul Spaniei nu poate pretinde că a luat, în termenul acordat, toate măsurile necesare pentru executarea Hotărârii Comisia/Spania, citată anterior.
- 76 În consecință, este necesar să se constate că, întrucât nu a luat, la data la care a expirat termenul acordat în scrisoarea de punere în întârziere complementară emisă de Comisie în aplicarea articolului 260 alineatul (2) TFUE, toate măsurile pe care le impune executarea Hotărârii Comisia/Spania, citată anterior, în special în ceea ce privește recuperarea de la Indosa a ajutoarelor care au fost considerate ilegale și incompatibile cu piața comună, potrivit Deciziei 91/1, Regatul Spaniei nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul alineatului (1) al aceluiași articol.

VII – Cu privire la sancțiunile pecuniare

A – Cu privire la penalitatea cu titlu cominatoriu

1. Argumentele părților

- 77 Comisia consideră că în prezenta cauză este necesară impunerea unor sancțiuni pecuniare, ținând seama de faptul că activitatea care a beneficiat de ajutoarele ilegale în cauză continua la mai mult de 22 de ani de la adoptarea Deciziei 91/1, inițial prin intermediul CMD și ulterior prin Euskomenaje.
- 78 În ceea ce privește faptele care au avut loc după expirarea termenului stabilit în scrisoarea de punere în întârziere complementară, Comisia consideră că acestea nu au pus capăt neîndeplinirii obligațiilor constatate în Hotărârea Comisia/Spania, citată anterior.
- 79 Deși recunoaște că creanța referitoare la restituirea ajutoarelor ilegale în cauză a fost înscrisă în final în tabelul creanțelor prin Ordonanța din 4 aprilie 2012 emisă de Juzgado de lo Mercantil n° 2 de Bilbao, Comisia consideră că activitatea subvenționată continuă în spațiile CMD prin intermediul Euskomenaje.
- 80 Comisia amintește, pe de altă parte, că planul de lichidare a CMD prevedea vânzarea activelor acesteia către foștii săi salariați, care ar fi creat, între timp, Euskomenaje pentru a continua activitatea subvenționată. Deși este adevărat că aprobarea acestui plan a fost anulată printr-o ordonanță a Audiencia Provincial de Bizkaia din 16 ianuarie 2012, această anulare nu ar produce efecte asupra utilizării în curs a activelor CMD de către Euskomenaje. Astfel, administratorii judiciari ai acestei societăți ar fi autorizat Euskomenaje să utilizeze activele sale cu titlu gratuit și provizoriu.

- 81 În ceea ce privește cuantumul penalității cu titlu cominatoriu, Comisia, întemeindu-se pe Comunicarea sa SEC(2005)1658 din 13 decembrie 2005 privind punerea în aplicare a articolului 228 CE (JO 2007, C 126, p. 15), actualizată la 20 iulie 2010 [SEC(2010) 923], propune ca acesta să fie calculat înmulțind un cuantum de bază uniform cu un coeficient pentru gravitate și un coeficient pentru durată. Rezultatul obținut ar fi înmulțit ulterior cu un factor care ține seama de capacitatea de plată a statului membru care nu și-a îndeplinit obligațiile și de numărul de voturi de care dispune acesta în Consiliul Uniunii Europene.
- 82 În speță, Comisia consideră că o penalitate cu titlu cominatoriu de 131 136 de euro pe zi este adaptată circumstanțelor și este proporțională cu neîndeplinirea obligațiilor în discuție, precum și cu capacitatea de plată a statului membru în cauză. Acest cuantum ar fi obținut prin înmulțirea unei valori forfetare de bază de 640 de euro pe zi cu un coeficient pentru gravitate de 5 pe o scară de la 1 la 20, cu un coeficient pentru durată de 3 pe o scară de la 1 la 3 și, în final, cu un factor fix denumit „factorul n” care reflectă capacitatea de plată a Regatului Spaniei, respectiv 13,66.
- 83 În ceea ce privește, mai întâi, gravitatea încălcării, Comisia amintește că dispozițiile Tratatului FUE în materie de ajutoare de stat au caracter fundamental. În plus, recuperarea ajutoarelor ilegale în cauză nu ar fi trebuit să întâmpine dificultăți majore, întrucât această recuperare trebuia efectuată de la o singură societate. În ceea ce privește, în continuare, durata încălcării, neîndeplinirea obligațiilor ar fi durat mai mult de 22 de ani, mai precis, de la notificarea Deciziei 91/1. În ceea ce privește, în sfârșit, periodicitatea penalității cu titlu cominatoriu, Comisia consideră că aceasta ar trebui să fie zilnică.
- 84 Regatul Spaniei consideră că în prezenta cauză nu este necesară impunerea sancțiunilor pecuniare, ținând seama în special de demersurile care urmăresc asigurarea executării Deciziei 91/1 și a Hotărârii Comisia/Spania, citată anterior, care au avut loc după expirarea termenului stabilit în scrisoarea de punere în întârziere complementară.
- 85 În primul rând, demersurile efectuate de Comunitatea autonomă a Țării Bascilor pentru înscrierea creanței referitoare la restituirea ajutoarelor ilegale în cauză, astfel cum au fost descrise la punctul 23 din prezenta hotărâre, s-ar fi finalizat prin Ordonanța din 4 aprilie 2012, prin care Juzgado de lo Mercantil n° 2 de Bilbao ar fi admis înscrierea în favoarea acestei comunități a unei creanțe în cuantum de 22 683 745 de euro referitoare la restituirea ajutoarelor respective. Pe de altă parte, cuantumul ajutoarelor în cauză ar fi de 22 469 459 de euro, iar nu de 22 683 745 de euro, contrar estimărilor Comisiei.
- 86 În al doilea rând, prin Ordonanța din 12 ianuarie 2011, Juzgado de lo Mercantil n° 2 de Bilbao ar fi dispus încetarea activității CMD și închiderea localurilor sale în care își desfășura activitatea comercială. Comunitatea autonomă a Țării Bascilor ar fi solicitat de asemenea acestei instanțe la 3 martie 2011 să dispună încetarea efectivă a activității exercitate de Euskomenaje în localurile CMD.
- 87 În ceea ce privește utilizarea de către Euskomenaje a drepturilor de proprietate industrială ale Magefesa, printre care figurează marca Magefesa, Regatul Spaniei arată că planul de lichidare a acestei din urmă societăți prevede atribuirea directă a acestor drepturi. Comunitatea autonomă a Țării Bascilor s-ar fi opus însă acestui plan și ar fi solicitat suspendarea utilizării aceluiași drepturi. Această comunitate ar mai fi propus ca cedarea drepturilor să aibă loc potrivit unei proceduri de licitație și după o publicitate difuzată la nivelul Uniunii. Aceste propuneri nu ar fi fost însă admise.
- 88 În al treilea rând, deși susține că planul inițial de lichidare a CMD, aprobat prin ordonanța instanței naționale competente din 22 iunie 2010, prevedea o procedură de licitație deschisă, necondiționată și transparentă, Regatul Spaniei arată că Comunitatea autonomă a Țării Bascilor a declarat apel împotriva acestei ordonanțe. Or, la 16 ianuarie 2012, aceasta ar fi fost anulată de Audiencia Provincial de Bizkaia, care a dispus ca lichidarea activelor CMD să se efectueze în condiții de concurență liberă și transparentă.

- 89 În orice caz, Regatul Spaniei consideră, făcând referire la Hotărârea din 17 noiembrie 2011, Comisia/Italia, citată anterior, că pentru a dovedi că Decizia 91/1 și Hotărârea Comisia/Spania, citată anterior, au fost executate, este suficient să se demonstreze că autoritățile naționale au dat dovadă de diligență pentru a înscrie creanța referitoare la ajutoarele ilegale în cauză în tabelul creanțelor.
- 90 În ceea ce privește quantumul penalității cu titlu cominatoriu propus de Comisie, Regatul Spaniei arată că acesta este disproporționat. Acest stat membru susține în această privință că pretinsa procedură nu vizează decât una dintre cele patru societăți ale grupului Magefesa care a beneficiat de ajutoarele respective. Pentru acest motiv, suma forfetară de bază ar trebui să reprezinte un sfert din suma forfetară propusă de Comisie, respectiv 160 de euro pe zi.
- 91 În plus, având în vedere că ajutoarele ilegale în cauză au fost acordate de o comunitate autonomă care ar reprezenta 6,24 % din produsul intern brut spaniol (denumit în continuare „PIB”) și că dreptul național obligă guvernul spaniol să repercuteze sancțiunile eventual aplicate în prezenta cauză asupra entităților infrastatale care răspund pentru nerespectarea dreptului Uniunii, suma forfetară de bază ar trebui, potrivit acestui stat membru, să fie stabilită la 9,98 euro pe zi, care corespunde înmulțirii sumei de 160 de euro cu 6,24 %.
- 92 În ceea ce privește coeficientul pentru gravitatea încălcării, acest stat membru propune să fie stabilit la 1, având în vedere că autoritățile naționale ar fi făcut tot posibilul pentru a executa Hotărârea Comisia/Spania, citată anterior. În plus, quantumul vânzărilor efectuate de Indosa, de CMD și de Euskomenaje între 1986 și 2010 ar fi scăzut, ca valoare reală, cu 77,7 %, iar personalul rămas ar reprezenta doar 3,3 % din cel înregistrat în 1986. Cota de piață relevantă deținută în anul 2002 de Indosa ar fi fost mult mai mare decât cea deținută în anul 2010 de Euskomenaje, această cotă reducându-se de la 8,4 % la 4,1 %. Aceste date ar demonstra diminuarea clară a denaturării concurenței datorate continuării de către Euskomenaje a activității în cauză.
- 93 În ceea ce privește coeficientul privind durata încălcării, acesta ar trebui stabilit la 1, întrucât, în speță, această durată ar trebui apreciată, în opinia Regatului Spaniei, în lumina duratei medii a procedurilor de faliment în acest stat, respectiv 1 114 zile.
- 94 În consecință, Regatul Spaniei propune ca penalitate cu titlu cominatoriu un quantum de 136,33 euro pe zi.
- 95 În ceea ce privește periodicitatea penalității cu titlu cominatoriu, statul membru respectiv susține că aceasta nu ar trebui să fie zilnică, ci trimestrială, întrucât, în temeiul dreptului național, administratorii judiciari își prezintă rapoartele trimestrial.

2. Aprecierea Curții

a) Observații introductive

- 96 Întrucât a constatat că Regatul Spaniei nu s-a conformat Hotărârii Comisia/Spania, citată anterior, în termenul acordat în scrisoarea de punere în întârziere complementară, Curtea poate aplica acestui stat membru o penalitate cu titlu cominatoriu în măsura în care neîndeplinirea obligațiilor durează până la examinarea faptelor de către Curte (a se vedea în acest sens Hotărârea din 7 iulie 2009, Comisia/Grecia, citată anterior, punctul 59 și jurisprudența citată).
- 97 În consecință, trebuie să se verifice dacă această situație se regăsește în prezenta cauză.

b) Cu privire la durata neîndeplinirii obligațiilor

- 98 Pentru a determina dacă neîndeplinirea obligațiilor care este reproșată Regatului Spaniei a durat până la examinarea faptelor din speță de către Curte, trebuie apreciate măsurile care, potrivit acestui stat membru, au fost adoptate ulterior termenului stabilit în scrisoarea de punere în întârziere complementară.
- 99 În această privință, trebuie amintit, astfel cum s-a procedat la punctul 72 din prezenta hotărâre, că, în ipoteza în care întreprinderea beneficiară a ajutoarelor declarate ilegale și incompatibile cu piața comună a fost declarată în stare de faliment, restabilirea situației anterioare și eliminarea denaturării concurenței care rezultă din ajutoarele plătite în mod ilegal pot, în principiu, să fie realizate prin înscrierea creanței referitoare la restituirea ajutoarelor în cauză în tabelul creanțelor.
- 100 În speță, Comunitatea autonomă a Țării Bascilor a solicitat la 10 iunie 2010 înscrierea unei creanțe de 16 828,34 euro referitoare la restituirea ajutoarelor ilegale în cauză. Întrucât acest quantum este în mod clar inferior totalității ajutoarelor în cauză, această comunitate l-a corectat în repetate rânduri, respectivul quantum ajungând, potrivit ultimei sale declarații din 7 decembrie 2011, la 22 683 745 de euro, sumă care corespunde estimărilor creanței în cauză efectuate de Comisie. Prin ordonanța Juzgado de lo Mercantil n° 2 de Bilbao din 4 aprilie 2012, această creanță a fost înscrisă la pasivul CMD în limita acestei din urmă sume.
- 101 Având în vedere aceste considerații, nu este necesară examinarea afirmației Regatului Spaniei potrivit căreia quantumul ajutoarelor în cauză este de 22 469 459 de euro, iar nu de 22 683 745 de euro.
- 102 Prin urmare, trebuie să se constate că creanța referitoare la restituirea ajutoarelor ilegale în cauză a fost înscrisă în tabelul creanțelor în cadrul procedurii de faliment al CMD.
- 103 Totuși, contrar susținerilor Regatului Spaniei, această împrejurare nu este suficientă în sine pentru a îndeplini obligația de a executa Hotărârea Comisia/Spania, citată anterior.
- 104 Prin urmare, astfel cum Curtea s-a pronunțat deja în repetate rânduri, înscrierea creanței referitoare la restituirea ajutoarelor în cauză în tabelul creanțelor nu permite să se îndeplinească obligația de recuperare decât dacă, în ipoteza în care autoritățile de stat nu ar putea recupera în întregime quantumul ajutoarelor, procedura de faliment conduce la lichidarea întreprinderii beneficiare a ajutoarelor ilegale, respectiv la încetarea definitivă a activității acesteia (a se vedea în acest sens Hotărârea Comisia/Belgia, citată anterior, punctele 14 și 15, Hotărârea Comisia/Polonia, citată anterior, punctele 63-65, precum și Hotărârea din 13 octombrie 2011, Comisia/Italia, C-454/09, punctul 36).
- 105 În această privință, trebuie amintit că recuperarea ajutoarelor incompatibile cu piața comună urmărește să elimine denaturarea concurenței cauzată de avantajul concurențial pe piață de care a profitat beneficiarul acestor ajutoare în raport cu concurenții săi, restabilind astfel situația anterioară plății ajutoarelor menționate (a se vedea în acest sens Hotărârea din 4 aprilie 1995, Comisia/Italia, C-348/93, Rec., p. I-673, punctul 27, și Hotărârea Comisia/Polonia, citată anterior, punctul 56).
- 106 Or, având în vedere că întreprinderea beneficiară a ajutoarelor ilegale este în faliment și că a fost creată o societate pentru a continua o parte din activitățile acestei întreprinderi aflate în faliment, continuarea acestei activități, fără ca ajutoarele în cauză să fi fost recuperate în întregime, este susceptibilă să perenizeze denaturarea concurenței cauzată de avantajul concurențial de care a profitat această societate pe piață în raport cu concurenții săi. Astfel, o asemenea societate nou-creată poate să fie obligată, dacă acest avantaj persistă în beneficiul său, la restituirea ajutoarelor în cauză. Această situație se regăsește în special atunci când este dovedit că respectiva societate păstrează beneficiul efectiv al avantajului concurențial legat de acordarea acestor ajutoare, mai precis atunci când achiziționează activele societății aflate în lichidare fără să plătească în schimb un preț conform cu

condițiile pieței sau atunci când este dovedit că crearea unei astfel de societăți a avut drept efect eludarea obligației de restituire a ajutoarelor respective (a se vedea în acest sens Hotărârea Germania/Comisia, citată anterior, punctul 86). Acest lucru este valabil în special atunci când plata unui preț conform cu condițiile de piață nu ar fi suficientă pentru a neutraliza avantajul concurențial legat de beneficiul ajutoarelor ilegale.

- 107 Într-un astfel de caz, înregistrarea creanței referitoare la ajutoarele declarate ilegale și incompatibile cu piața comună în tabelul creanțelor nu este suficientă, în sine, pentru a elimina denaturarea concurenței care a apărut astfel.
- 108 Considerațiile precedente nu sunt infirmate de Hotărârea din 17 noiembrie 2011, Comisia/Italia, citată anterior. Astfel, din această hotărâre nu reiese că, în măsura în care creanța referitoare la ajutoarele în discuție a fost înscrisă în tabelul creanțelor în cadrul procedurii de faliment al beneficiarului acestor ajutoare, acesta din urmă își putea continua activitatea, deși ajutoarele respective nu fuseseră recuperate în întregime.
- 109 La punctul 69 din prezenta hotărâre s-a contestat faptul că, în cazul de față, ajutoarele ilegale în cauză nu au fost recuperate efectiv. În consecință, trebuie să se verifice dacă, la data examinării faptelor în speță de către Curte, avantajul concurențial legat de beneficiul acestor ajutoare persistă.
- 110 În această privință, mai multe elemente din dosarul prezentat Curții demonstrează că Euskomenaje păstrează beneficiul efectiv al acestui avantaj. Astfel, evoluțiile succesive din cadrul procedurii de faliment al CMD sugerează că acestea aveau ca scop să asigure durabilitatea activității sus-menționate, deși ajutoarele ilegale în cauză nu fuseseră recuperate în întregime.
- 111 În special, reiese din dosar că:
- planul de lichidare a CMD, aprobat printr-o Ordonanță din 22 iunie 2010 a Juzgado de lo Mercantil n° 2 de Bilbao, prevedea, în esență, că toate activele acestei societăți trebuie vândute în bloc creditorilor ei, care erau, în esență, foștii săi salariați, în schimbul unei compensări parțiale a creanțelor acestora, precizându-se că creanța referitoare la ajutoarele ilegale în cauză nu figura la acel moment printre creanțele recunoscute;
 - cu puțin timp înainte de aprobarea acestui plan, fusese creată de foști salariați ai CMD Euskomenaje, a cărei activitate este, în esență, identică cu cea exercitată până în acel moment de CMD;
 - planul de lichidare a CMD urmărea „în mod clar obiectivul privind continuitatea activității printr-o societate nou-creată care nu își va asuma răspunderea pentru datoriile CMD”, astfel cum reiese dintr-o scrisoare adresată președintelui consiliului de administrație al Euskomenaje la 17 februarie 2011 de guvernul basc;
 - Euskomenaje utilizează proprietatea industrială a Magefesa, în care este inclusă și marca Magefesa, care îi fusese atribuită în mod direct, mai precis, fără nicio licitație și fără nicio contraprestație, astfel cum reiese, în special, din scrisorile din 3 decembrie 2010 și din 10 martie 2011 adresate de Comunitatea autonomă a Țării Bascilor către Juzgado de Primera Instancia n° 10 de Bilbao;
 - opoziția Comunității autonome a Țării Bascilor privind atribuirea sus-menționată nu a fost admisă;
 - deși, în apelul declarat de Comunitatea autonomă a Țării Bascilor după sesizarea Curții, planul de lichidare a CMD a fost anulat prin Ordonanța din 16 ianuarie 2012 a Audiencia Provincial de Bizkaia, administratorii judiciari ai acestei societăți autorizaseră între timp cedarea provizorie a activelor sale către Euskomenaje până la închiderea procedurii de lichidare a CMD, fără nicio

contraprestație, fără publicitate, fără transmiterea titlurilor de proprietate și „în contradicție cu principalele principii elementare de gestiune a unei proceduri de faliment”, astfel cum reiese, în mod special din scrisoarea menționată la a treia liniuță a acestui punct;

- în pofida Ordonanței din 12 ianuarie 2011 prin care s-a dispus încetarea activității CMD și închiderea localurilor sale, Euskomenaje continuă să fabrice produse menajere în instalațiile CMD, utilizând imobilele, mașinile și proprietatea sa industrială, astfel cum reiese din cererea introdusă la 3 martie 2011 de Comunitatea autonomă a Țării Bascilor la Juzgado de lo Mercantil n° 2 de Bilbao, prin care se solicită mai concret încetarea activității Euskomenaje care ar continua în instalațiile CMD.
- 112 Având în vedere aceste elemente ale dosarului prezentat Curții, este necesar să se concluzioneze că avantajul concurențial legat de beneficiul ajutoarelor ilegale în cauză persistă, astfel încât înscrierea, efectuată între timp, a creanțelor referitoare la recuperarea acestor ajutoare în tabelul creanțelor nu este suficientă pentru a se conforma Deciziei 91/1 și Hotărârii Comisia/Spania, citată anterior.
- 113 Având în vedere ceea ce precedă, este necesar să se constate că neîndeplinirea obligațiilor imputată Regatului Spaniei a persistat până la examinarea faptelor din speță de către Curte.
- 114 În aceste condiții, Curtea consideră că obligarea Regatului Spaniei la plata unor penalități cu titlu cominatoriu constituie un mijloc financiar adecvat pentru a-l determina pe acesta din urmă să adopte măsurile necesare în vederea încetării neîndeplinirii obligațiilor care a fost constatată și a asigurării executării integrale a Deciziei 91/1, precum și a Hotărârii Comisia/Spania, citată anterior.

c) Cu privire la cuantumul penalității cu titlu cominatoriu

i) Observații introductive

- 115 Trebuie amintit că, în fiecare cauză, revine Curții sarcina să aprecieze sancțiunile pecuniare care trebuie stabilite ținând seama de împrejurările speței (a se vedea Hotărârea din 12 iulie 2005, Comisia/Franța, citată anterior, punctul 86, și Hotărârea din 14 martie 2006, Comisia/Franța, C-177/04, Rec., p. I-2461, punctul 58).
- 116 În acest scop, propunerile Comisiei nu pot fi obligatorii pentru Curte și nu constituie decât o bază de referință utilă. De asemenea, linii directoare precum cele cuprinse în comunicările Comisiei nu sunt obligatorii pentru Curte, ci contribuie la garantarea transparenței, a caracterului previzibil și a securității juridice în privința acțiunii întreprinse de această instituție (a se vedea Hotărârea din 10 ianuarie 2008, Comisia/Portugalia, C-70/06, Rep., p. I-1, punctul 34, și Hotărârea din 7 iulie 2009, Comisia/Grecia, citată anterior, punctul 112).
- 117 În ceea ce privește impunerea unor penalități cu titlu cominatoriu, Curtea s-a pronunțat deja în sensul că această sancțiune trebuie stabilită în funcție de gradul de constrângere necesar pentru a convinge statul membru care nu și-a îndeplinit obligațiile să execute o hotărâre de constatare a neîndeplinirii obligațiilor și să își modifice comportamentul pentru a înceta încălcarea reproșată (a se vedea în acest sens Hotărârea din 12 iulie 2005, Comisia/Franța, citată anterior, punctul 91).
- 118 Revine Curții, în exercitarea puterii sale de apreciere în materie, sarcina de a stabili penalitățile cu titlu cominatoriu astfel încât să fie, pe de o parte, adaptate împrejurărilor și, pe de altă parte, proporționale cu neîndeplinirea obligațiilor constatată, precum și cu capacitatea de plată a statului membru în cauză (a se vedea Hotărârea din 12 iulie 2005, Comisia/Franța, citată anterior, punctul 103, și Hotărârea din 14 martie 2006, Comisia/Franța, citată anterior, punctul 61).

119 Astfel, în cadrul aprecierii Curții, criteriile care trebuie luate în considerare pentru a asigura natura coercitivă a penalităților cu titlu cominatoriu în vederea aplicării uniforme și efective a dreptului Uniunii sunt, în principiu, durata încălcării, gradul său de gravitate și capacitatea de plată a statului membru în cauză. Pentru aplicarea acestor criterii, Curtea trebuie să țină seama în special de consecințele neexecutării asupra intereselor private și publice, precum și de urgența de a determina statul membru respectiv să se conformeze obligațiilor sale (a se vedea Hotărârea din 12 iulie 2005, Comisia/Franța, citată anterior, punctul 104, Hotărârea din 14 martie 2006, Comisia/Franța, citată anterior, punctul 62, și Hotărârea Comisia/Portugalia, punctul 39).

ii) Cu privire la durata încălcării

120 Durata încălcării trebuie evaluată ținând seama de momentul în care Curtea apreciază faptele, iar nu de cel în care aceasta din urmă este sesizată de Comisie (a se vedea Hotărârea din 14 martie 2006, Comisia/Franța, citată anterior, punctul 71, și Hotărârea Comisia/Portugalia, citată anterior, punctul 45).

121 În aceste condiții, întrucât Regatul Spaniei nu a putut dovedi că și-a îndeplinit într-adevăr obligația de a executa pe deplin Hotărârea Comisia/Spania, citată anterior, trebuie considerat că neîndeplinirea obligațiilor durează de mai mult de 10 ani, ceea ce constituie o perioadă deosebit de lungă.

122 În plus, trebuie să se considere că de la adoptarea Deciziei 91/1 până la data la care Curtea examinează faptele au trecut mai mult de 22 de ani.

123 O astfel de durată este cu atât mai criticabilă în prezenta cauză cu cât numărul beneficiarilor ajutoarelor declarate ilegale și incompatibile cu piața comună prin Decizia 91/1 era redus, erau identificați nominal în aceasta, precum și în Hotărârea Comisia/Spania, citată anterior, iar sumele exacte care trebuiau recuperate erau precizate în această decizie. În aceste condiții, executarea Hotărârii Comisia/Spania nu trebuia să întâmpine dificultăți majore.

124 Durata medie a procedurii de faliment invocată de Regatul Spaniei pentru a explica întârzierea sa în executarea Hotărârii Comisia/Spania, citată anterior, nu poate de asemenea justifica o astfel de întârziere, având în vedere, în special, faptul că statul membru nu a făcut adevărate demersuri pentru a înceta neîndeplinirea obligațiilor în cauză decât cu puțin timp înainte de data sesizării Curții de către Comisie și chiar, în esență, ulterior acestei date, astfel cum reiese din cuprinsul punctelor 23-31 din prezenta hotărâre.

iii) Cu privire la gravitatea încălcării

125 În ceea ce privește gravitatea încălcării, trebuie amintit caracterul fundamental al dispozițiilor Tratatului FUE în materie de ajutoare de stat (Hotărârea din 7 iulie 2009, Comisia/Grecia, citată anterior, punctul 118).

126 Astfel, normele pe care sunt întemeiate atât Decizia 91/1, cât și Hotărârea Comisia/Spania, citată anterior, constituie expresia uneia dintre misiunile esențiale conferite Uniunii în temeiul articolului 3 alineatul (3) TUE, respectiv instituirea unei piețe interne, precum și în temeiul Protocolului nr. 27 privind piața internă și concurența, care, în aplicarea articolului 51 TUE, face parte integrantă din tratate și potrivit căruia piața internă include un sistem care să garanteze faptul că nu există denaturări ale concurenței (a se vedea Hotărârea din 17 noiembrie 2011, Comisia/Italia, citată anterior, punctul 60).

127 Importanța dispozițiilor Uniunii încălcate într-un caz precum cel de față se reflectă în mod special în faptul că prin restituirea ajutoarelor declarate ilegale și incompatibile cu piața comună se elimină denaturarea concurenței cauzată de avantajul concurențial furnizat de acestea și că, prin restituirea

menționată, beneficiarul pierde avantajul de care profitase pe piață în raport cu concurenții săi (a se vedea în acest sens Hotărârea din 4 aprilie 1995, Comisia/Italia, citată anterior, punctul 22, și Hotărârea Germania/Comisia, citată anterior, punctul 75).

128 În ceea ce privește neîndeplinirea obligațiilor constatată în prezenta cauză, trebuie arătat că Hotărârea Comisia/Spania, citată anterior, a fost executată în ceea ce privește trei dintre cei patru beneficiari ai ajutoarelor ilegale vizați de Decizia 91/1. În plus, nu se contestă că ajutoarele acordate Indosa nu constituie decât aproximativ o cincime din totalitatea ajutoarelor care au făcut obiectul acestei decizii și al Hotărârii Comisia/Spania, citată anterior.

129 În aceste condiții, nu se contestă că până în prezent nu s-a recuperat nimic din ajutoarele acordate Indosa.

130 În plus, deși Regatul Spaniei a făcut recent o serie de demersuri care dovedesc o voință serioasă de a înceta încălcarea în cauză, nu se contestă că aceste demersuri au intervenit doar cu puțin timp înainte de data sesizării Curții și chiar, în esență, ulterior acestei date. Prin urmare, timp de mai mulți ani, acest stat membru nu a dat dovadă de diligență necesară.

iv) Cu privire la capacitatea de plată a Regatului Spaniei

131 În ceea ce privește capacitatea de plată a Regatului Spaniei, trebuie să se țină seama de evoluția recentă a inflației și a PIB-ului acestui stat membru, astfel cum se prezintă la data examinării faptelor de către Curte.

132 În această privință, nu poate fi admis argumentul Regatului Spaniei potrivit căruia în prezenta cauză capacitatea de plată trebuie să reflecte capacitatea Comunității autonome a Țării Bascilor, iar nu pe cea a statului membru ca atare. În această privință, este suficient a se aminti că împrejurarea că un stat membru a încredințat regiunilor sale sarcina de a realiza recuperarea unui ajutor ilegal și incompatibil cu piața comună nu poate avea nicio incidență asupra aplicării articolului 260 TFUE. Astfel, deși fiecare stat membru este liber să repartizeze în mod discreționar competențele între puterea centrală și puterea regională pe plan intern, totuși, în temeiul aceluiași articol, statul membru rămâne singurul care este răspunzător față de Uniune pentru respectarea obligațiilor rezultate din dreptul Uniunii (a se vedea, în ceea ce privește articolul 226 CE, Hotărârea din 10 iunie 2004, Comisia/Italia, C-87/02, Rec., p. I-5975, punctul 38).

v) Cu privire la periodicitatea penalității cu titlu cominatoriu

133 În ceea ce privește periodicitatea penalității cu titlu cominatoriu, statului membru pârât trebuie să i se impună o penalitate cu titlu cominatoriu pe o bază zilnică.

134 În această privință, cererea Regatului Spaniei în sensul aplicării penalității cu titlu cominatoriu pe o bază trimestrială nu poate fi admisă, ținând seama pe de o parte de durata extrem de lungă a neîndeplinirii obligațiilor constatate și, pe de altă parte, de necesitatea urgentă de a o înceta imediat.

vi) Concluzie

135 Având în vedere ceea ce precedă, Curtea consideră că impunerea unei penalități cu titlu cominatoriu în cuantum de 50 000 de euro pe zi este adecvată.

136 Având în vedere toate aceste elemente, Regatul Spaniei trebuie obligat să achite Comisiei, în contul „Resurse proprii ale Uniunii Europene”, penalități cu titlu cominatoriu în cuantum de 50 000 de euro pe zi de întârziere în aplicarea măsurilor necesare pentru a se conforma Hotărârii Comisia/Spania, citată anterior, de la pronunțarea prezentei hotărâri până la cea a executării Hotărârii menționate Comisia/Spania.

B – *Cu privire la suma forfetară*

1. Argumentele părților

137 Comisia propune să aplice pentru calculul sumei forfetare metoda care constă în stabilirea unui cuantum de bază fixat la 210 euro pe zi înmulțit inițial cu un coeficient pentru gravitate și cu un „factor n” ale căror valori sunt identice cu cele propuse pentru calculul penalității cu titlu cominatoriu (5 și, respectiv, 13,66) și ulterior cu numărul de zile cât a durat neîndeplinirea obligațiilor. Astfel, cuantumul sumei forfetare ar trebui să fie egal cu rezultatul înmulțirii a 14 343 de euro cu numărul de zile dintre data pronunțării Hotărârii Comisia/Spania, citată anterior, și cea a executării obligațiilor de către statul membru sau, în cazul neexecutării, cea a pronunțării prezentei hotărâri.

138 Întemeindu-se pe aceleași argumente ca cele invocate în privința penalității cu titlu cominatoriu, Regatul Spaniei propune ca valoarea de bază a sumei forfetare să fie împărțită la 4 pentru a reflecta faptul că hotărârea a fost executată în ceea ce privește trei din cei patru beneficiari ai ajutoarelor ilegale în cauză și ulterior înmulțit cu 6,24 % pentru a ține seama de faptul că această cifră corespunde părții Țării Bascilor din PIB-ul spaniol. Astfel, cuantumul de bază ar fi de 3,28 euro. În continuare, ar trebui aplicat același coeficient pentru gravitate și același factor fix „n” precum cel propus în cazul penalității cu titlu cominatoriu. Astfel, cuantumul sumei forfetare ar trebui să fie egal cu rezultatul înmulțirii a 44,80 euro cu numărul de zile cât a durat neîndeplinirea obligațiilor.

139 Regatul Spaniei solicită, în plus, ca, în vederea calculării sumei forfetare, perioada cuprinsă între data formulării excepției de inadmisibilitate pe care a invocat-o în prezenta cauză și data la care Curtea se va pronunța cu privire la această excepție să fie scăzută din numărul de zile cât a durat neîndeplinirea obligațiilor.

2. Aprecierea Curții

140 Trebuie amintit, cu titlu introductiv, că Curtea este competentă, în exercitarea puterii sale de apreciere care îi este conferită în domeniul avut în vedere, să impună, cumulativ, penalități cu titlu cominatoriu și o sumă forfetară (Hotărârea din 7 iulie 2009, Comisia/Grecia, citată anterior, punctul 143).

141 Impunerea unei sume forfetare trebuie, în fiecare speță, să depindă de ansamblul elementelor pertinente care se raportează atât la caracteristicile neîndeplinirii obligațiilor constatate, cât și la atitudinea proprie a statului membru vizat de procedura inițiată în temeiul articolului 260 TFUE. În această privință, dispoziția amintită investeste Curtea cu o largă putere de apreciere în scopul de a decide dacă trebuie sau nu trebuie impusă o astfel de sancțiune (în acest sens Hotărârea din 7 iulie 2009, Comisia/Grecia, citată anterior, punctul 144).

142 În prezentul litigiu, ansamblul elementelor de fapt și de drept care circumscriu încălcarea constatată constituie un indiciu în sensul că prevenirea efectivă a repetării în viitor a unor încălcări similare ale dreptului Uniunii este de natură să necesite adoptarea unei măsuri disuasive precum impunerea unei sume forfetare.

- 143 În aceste împrejurări, revine Curții sarcina, în cadrul exercitării puterii sale de apreciere, să fixeze cuantumul sumei forfetare astfel încât aceasta să fie, pe de o parte, adaptată împrejurărilor și, pe de altă parte, proporțională cu neîndeplinirea obligațiilor constatată, precum și cu capacitatea de plată a statului membru în cauză (Hotărârea din 7 iulie 2009, Comisia/Grecia, citată anterior, punctul 146).
- 144 Printre factorii relevanți în această privință se numără elemente precum durata în care persistă neîndeplinirea obligațiilor după pronunțarea hotărârii de constatare și gravitatea încălcării (a se vedea Hotărârea din 17 noiembrie 2011, Comisia/Italia, citată anterior, punctul 94).
- 145 Împrejurările de care trebuie să se țină seama rezultă în mod special din considerațiile care figurează la punctele 120-130 din prezenta hotărâre, referitoare la durata și la gravitatea neîndeplinirii obligațiilor. Astfel, s-a constatat, pe de o parte, că neîndeplinirea obligațiilor durează de mai mult de 10 ani de la data pronunțării Hotărârii Comisia/Spania, citată anterior, și de mai mult de 22 de ani de la adoptarea Deciziei 91/1 și, pe de altă parte, că executarea acestei hotărâri nu trebuia să întâmpine dificultăți majore, având în vedere că numărul beneficiarilor ajutoarelor ilegale în cauză era redus, că erau identificați nominal în aceasta și că sumele exacte care trebuiau recuperate erau precizate în această decizie.
- 146 În ceea ce privește cererea Regatului Spaniei menționată la punctul 139 din prezenta hotărâre, aceasta nu poate fi admisă, dat fiind că examinarea de către Curte a excepției de inadmisibilitate invocate de acest stat membru în prezentul litigiu nu are nicio legătură cu durata neîndeplinirii obligațiilor imputate.
- 147 Pe baza tuturor acestor elemente, Curtea consideră că se va face o justă apreciere a împrejurărilor cauzei prin stabilirea cuantumulului sumei forfetare pe care Regatul Spaniei va fi obligat să o achite la 20 de milioane de euro.
- 148 Regatul Spaniei trebuie, așadar, obligat să achite Comisiei, în contul „Resurse proprii ale Uniunii Europene”, suma forfetară de 20 de milioane de euro.

VIII – Cu privire la cheltuielile de judecată

- 149 Potrivit articolului 138 alineatul (1) din Regulamentul de procedură, partea care cade în pretenții este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată. Întrucât Comisia a solicitat obligarea Regatului Spaniei la plata cheltuielilor de judecată, iar acesta din urmă a căzut în pretenții, se impune obligarea sa la plata cheltuielilor de judecată. Conform articolului 140 alineatul (1) din același regulament, potrivit căruia statele membre care au intervenit în litigiu suportă propriile cheltuieli de judecată, trebuie să se decidă că Republica Cehă suportă propriile cheltuieli de judecată.

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară și hotărăște:

- 1) **Prin neadoptarea, la data la care a expirat termenul acordat în scrisoarea de punere în întârziere complementară emisă la 18 martie 2010 de Comisia Europeană în temeiul articolului 260 alineatul (2) TFUE, a tuturor măsurilor pe care le impune executarea Hotărârii din 2 iulie 2002, Comisia/Spania (C-499/99), referitoare în special la recuperarea de la Industrias Domésticas SA a ajutoarelor care au fost considerate ilegale și incompatibile cu piața comună, potrivit Deciziei 91/1/CEE a Comisiei din 20 decembrie 1989 privind ajutorul de stat acordat în Spania de către guvernul central și mai multe guverne autonome în favoarea MAGFESA, producător de ustensile de bucătărie din oțel inoxidabil și mici aparate electrice, Regatul Spaniei nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul alineatului (1) al aceluiași articol.**

- 2) **Obligă Regatul Spaniei la plata către Comisia Europeană, în contul „Resurse proprii ale Uniunii Europene”, a unei penalități cu titlu cominatoriu în cuantum de 50 000 de euro pe zi de întârziere în aplicarea măsurilor necesare pentru a se conforma Hotărârii Comisia/Spania, de la data pronunțării prezentei hotărâri până la cea a executării aceleiași Hotărâri Comisia/Spania.**
- 3) **Obligă Regatul Spaniei la plata către Comisia Europeană, în contul „Resurse proprii ale Uniunii Europene”, a sumei forfetare de 20 de milioane de euro.**
- 4) **Obligă Regatul Spaniei la plata cheltuielilor de judecată.**
- 5) **Republica Cehă suportă propriile cheltuieli de judecată.**

Semnături